

50 år sedan färden

Laika dog ensam i rymden

Den 3 november i år är det 50 år sedan världen chockades av att en hund skickades upp i rymden med den ryska farkosten Sputnik 2. Hunden hette Laika och var dömd att dö i rymden. Läs sanningen om hennes och de andra rymdhundarnas öden.

TEXT ANETTE RIMONT FOTO SJÖBERG BILD & XXXXXXXXXX

Rymdhjälten
Laika!

Oktober 1957 skickade ryssarna upp Sputnik 1. Men det gav inte den effekt i USA som man hade förväntat sig. Sovjetledaren Nikita Chrusjtjov ville sända upp ytterligare en Sputnik så fort som möjligt. Då föreslog Sergej Korolev, som var ansvarig för rymdforskningen, att man skulle skicka med en hund.

Det var en propagandakupp och om man insett att just en hund skulle skapa rubriker över hela världen kan vi bara spekulera om.

Det officiella beslutet togs någon gång mellan den 10 och den 12 oktober. Sergej Korolev och hans team hade knappt fyra veckor på sig att designa och bygga ett rymdskepp. Tidspresen gjorde det omöjligt att utveckla en farkost som kunde återvända till jorden. Man hade inte ens designen klar utan utgick från enkla skisser. Nikita Chrusjtjov satte hård press på projektet, man skulle minsann visa USA att Sovjet hade kommit längst i rymdforskningen.

TRE HUNDKANDIDATER TOGS FRAM: Laika, Albina och Mushka. Valet föll på Laika som klarade testerna bäst. Hon var en treårig blandras med inslag av siberian husky som hade hittats på Moskvas gator.

Den lilla sexkiloshunden fick namnet Kudryavka – Lilla krull. Smeknamnet Laika, skäl-laren, tillkom för att göra det lättare för resten av världen att uttala hennes namn. Alla försökshundar hade flera namn. Det verkar som om man inte riktigt kunde bestämma sig för vilket namnförslag som skulle gälla. Så Laika var även känd som Zhuchka, Lilla skalbaggen,

BESLUT. Nikita Chrusjtjov beslöt att skicka upp Sputnik 2.

och Limonchik, Citron. Amerikanska medier kallade henne för Muttnik (en skämtsam kombination av engelskans mutt som betyder blandras och sputnik).

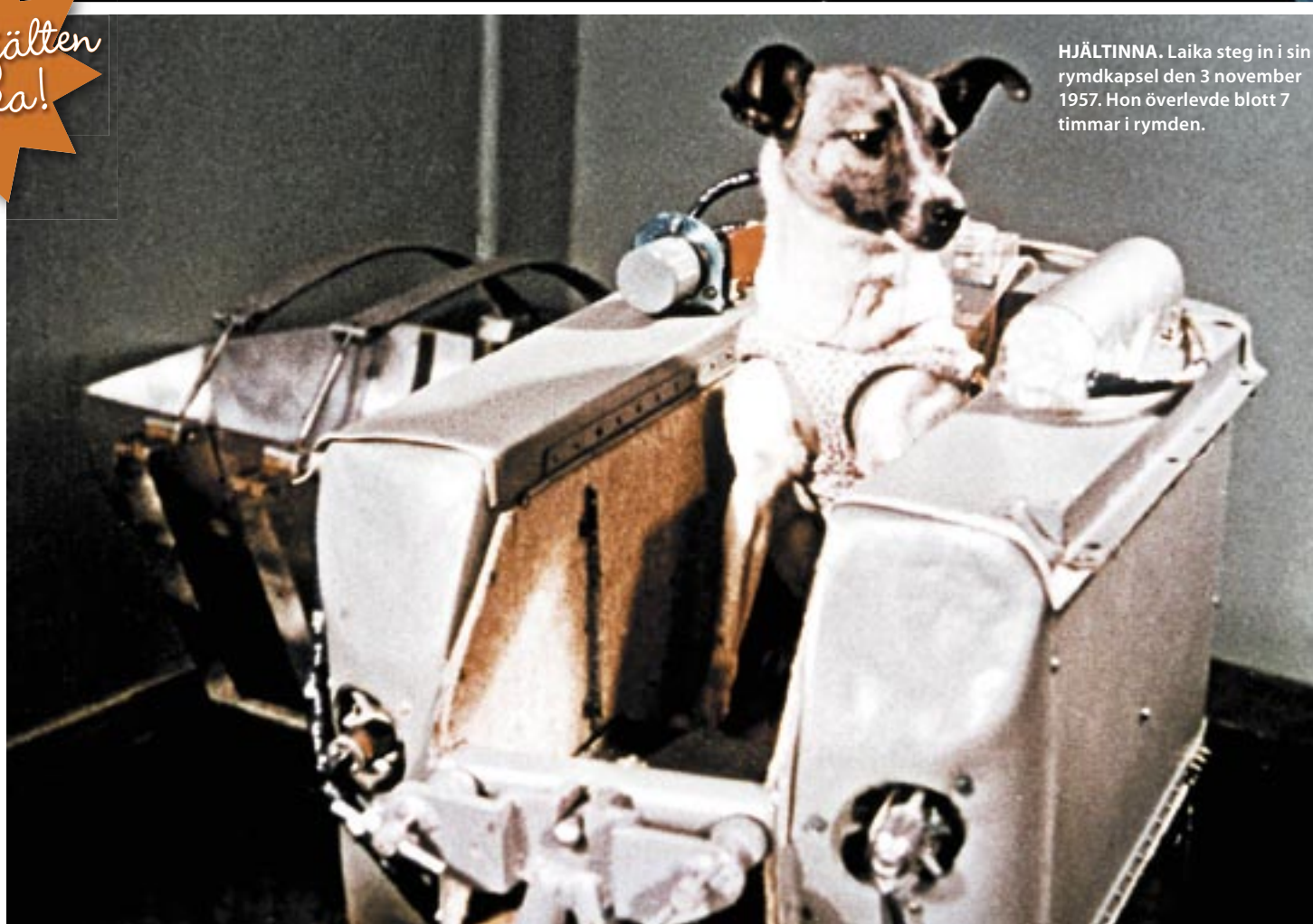
Laika och de andra hundarna hårdränades. De fick gradvis vänja sig vid att sitta i mindre och mindre lådor. De kläddes i rymddräkt, utfodrades med näringsberikad kräm och slungades runt i en centrifugeringsmaskin som simulerade den höga acceleration som uppstår vid raketuppskjutning.

Den 27 oktober blev Laika officiellt presenterad. Då gav hon ett skall till radiopubliken. Det var en vecka innan uppskjutningen av Sputnik 2, en farkost som inte var större än en tvättmaskin.

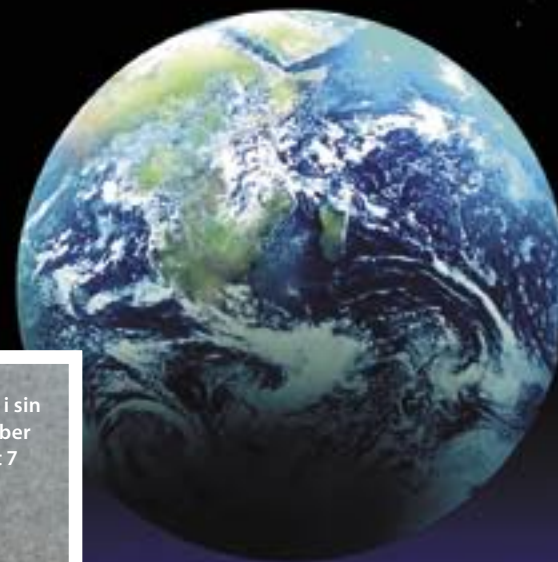
Radiosignalerna indikerar att Laika fortfarande lever, uppgav forskarna direkt ut i radioetern från laboratoriet när Laika var på väg ut i rymden. Hon hade skällt och ätit mat. Men att hon var dömd att dö i rymden framkom inte förrän senare.

FOLK BLEV CHOCKADE. Djurvänner över hela världen protesterade. Men forskarna försvarade sig och sa: "Vi i Ryssland älskar också hundar, men hunden i rymden är en riktig hjälte."

Inte förrän 1998 bekände Oleg Gazenko, en av de vetenskapsmän som tränat Laika, vid en presskonferens i Moskva med anledning av att han fått ett vetenskapligt pris: "Ju längre tiden går, desto ledsnare blir jag. Vi skulle inte ha

HJÄLTINNA. Laika steg in i sin rymdkapsel den 3 november 1957. Hon överlevde blott 7 timmar i rymden.

SPUTNIK 2. Den ryska farkosten byggdes på 4 veckor. Den var inte gjord för att återvända.

RYMDHUND. Laika tränades hårt för uppgiften som krävde en mycket stresstålig hund. **VÄND**

FÖRSÖKSDJUR. Metalltrådar sydda i skinn registrerade hur Laika mädde i rymden.

FLER HUNDAR. Laika var inte ensam. Rymdhundarna Belka och Strelka visas för pressen.

Gathundar var bäst lämpade

■ SYFTET MED ATT SKICKA med en hund ut i rymden var att samla data för att kunna designa en kabin för transport av en människa. Man valde små hundar för att de inte tog så stor plats och klarade av att vara inaktiva under långa perioder. Övergivna hundar ansågs vara bättre på att uthärda stress, hunger och extrem kyla och tålar behövd inte stå upp och lyfta benet för att kissa.

blodtryck. Även på skalpen vid varje ögonvrå hade silvertrådar monterats för att registrera hennes hjärnaktiviteter och ögonrörelser under sömn. Man ville studera hur djupt hon sov och om hon drömde. En funktion för hantering av avföringen fanns men den var inte särskilt välutvecklad. En fläkt skulle aktiveras när det blev över +15° C i kabinen för att hålla henne sval och hennes livsuppehållandeapparatur och mat skulle räcka i sju dagar.Utfödringen skulle ske genom en tub som automatiskt matade henne med kräm två gånger om dagen.

LAIKAS PULS ÖKADE DRAMATISKT under uppskjutningen, till tre, fyra gånger snabbare än vad den varit innan. När Sputnik 2 kom in i viktlost tillstånd sjönk den till nästan samma nivå som före uppskjutningen, men det tog tre

LAIKAS SISTA HEM. Laikas farkost var inte större än en tvättmaskin. Sputnik 2 brann upp efter 2.570 varv runt jorden.

VIDEOBILD. Hunden Strelka under sin rymdfärd. Strelka överlevde.

ANSVARIG. Sergej Korolev designade rymdskepp. Han fängslades av Stalin 1935.

Hyllad forskare

■ **SERGEJ KOROLEV** (1906–1966) rymdskeppsdesigner och ansvarig för Sovjets rymdforskning. Här med en av hundarna. Sergej Korolev anklagades för konspiration och fängslades 1935 av Stalin. Han frigavs när Nikita Chrusjtjov kom till makten. Med en stark lojalitet till den nya ledaren fortsatte han att arbeta med rymdforskning. Han dog 1966 av komplikationer efter en mindre operation. Immunförsvaret hade försvagats efter den hårda tiden i arbetsläger. Det var först efter sin död som hans insatser i rymdforskningen erkändes och han begravdes som en hjälte i Kreml.

timmar, tre gånger så lång tid som efter hennes centrifugträning.

Men så började temperaturen och luftfuktigheten i kabinen att stiga och Laikas puls ökade igen.

När Sputnik 2 gjorde sitt fjärde varv runt jorden upphörde all kontakt, då hade det gått 7 timmar.

ENSIMULERING av rymdfärden visade att Laika dog under

sitt tredje eller fjärde varv runt jorden, 5–7 timmar efter uppskjutningen. Det var troligen ett tekniskt fel i ett batteri som förorsakade överhettningen i kabinen. Men solens strålning var också mycket starkare än vad rymdkabinen var anpassad till. Laika dog sannolikt av rädsla, stress och överhettning. Men hon fortsatte att sväva i omloppsbanan i 162 dagar. Sputnik 2 hann göra 2 570 varv runt jorden innan den brann upp i atmosfären den 14 april 1958. ■

”Laika var en siberian husky-blandras som hade plockats upp från Moskvas gator”

26 andra rymdhundar

DEZIK & TSYGAN. De var de första som fick göra en kastbanefärd 100 kilometer över havet. Det skedde den 15 augusti 1951. Båda klarade sig. Dezik fick göra ytterligare en färd i september samma år tillsammans med Lisa, men ingen av dem överlevde.

SMELAYA & MALYSHKA. Smelaya rymde dagen före sin planerade färd i september 1951. Hon hittades dagen därpå och färdades tillsammans med Malyshka. Båda överlevde.

BOBIK & ZIB.

Även Bobik rymde dagen innan sin uppskjutning. Hon ersattes med gathunden Zib som fångades in vid en matservering i närheten av rymdlaboratoriet. Zib gjorde en kastbanefärd 100 kilometer över havet tillsammans med en hund vars namn inte är dokumenterat. Båda överlevde.

DYMKA, MODNISTA & KOZYAVKA.

De tre hundarna gjorde ett flertal flygningar men det saknas dokumentation om när de flög och hur det gick för dem.

LISA & RYZHIK. De gjorde en kastbanefärd 1954, 100 kilometer över havet. Men det saknas data om hur det gick.

OTVAZHNAJA & SNEZHINKA. Sköts upp i juli 1959 tillsammans med en kanin. De överlevde och Otvazhnaya fick göra ytterligare fem färder mellan 1959 och 1960.

BARS & LISICHKA. Två hundar som dog den 28 juli 1960 när deras raket exploderade 28,5 sekunder före uppskjutningen.

ALBINA & TSYGANKA. Paret slungades ur sin kabin på en höjd av 85 kilometer över havet, som planerat, och båda överlevde. Albina gjorde ett flertal lyckade flygningar.

DAMKA & KRASAVKA. Enligt planerna skulle de ha flugit den 22 december 1960, men den övre raketen fungerade inte som den skulle. Båda gjorde en färd i omloppsbanan vid ett senare tillfälle och klarade sig.

ÖVERLEVDE. Belka & Strelka.

BELKA & STRELKA. Tillbringade en dag i omloppsbanan den 19 augusti 1960 innan de återvände oskadade. De hade sällskap av en kanin, två råttor, 40 möss och ett antal fruktflugor och plantor.

PHELKA & MUSHKA. Tillbringade också en dag i omloppsbanan den 1 december 1960 tillsammans med ett antal möss, insekter och plantor. Men farkosten föll sönder under nedfärden den 2 december och djuren brann upp.

CHERNUSHKA. Färdades i omloppsbanan den 9 mars 1961 tillsammans med en kosmonautdummy, ett antal möss och ett marsvin. Alla överlevde.

VETEROK OCH UGOLYOK. Satte rekord mellan den 22 februari och den 16 mars 1966. De tillbringade 21 dagar i omloppsbanan! Båda överlevde